

Občani imajo pravico vedeti, kaj se je v polpreteklem času dogajalo na območju sedanje občine Vojnik. Pri Naraksu v Bezovici je bila po vojni pomožna milica, kamor so bile žrtve pripeljane, od tod pa so jih vodili na morišča. Eno grobišče je na travniku med Preložnikovimi in Kramerškovimi v Bezovici. Grob 13 Vojničanov je v Ograjenškovi hosti. Eno grobišče Vojničanov je v Tudrežu.

Trg Vojnik leži ob stari cesti Celje—Maribor, deset kilometrov severno od Celja, ob potoku Hudinja na zahodu in pod prisojnim pobočjem vojniškega hriba, ki je po svo-

Grobišča v Vojniku

1. del

jem dolgem hrbtu okrašen s kapelami in cerkvami sv. Florijana, Device Marije sedem žalosti in na koncu, že nad Bezovico in Tudrožem, s cerkvijo sv. Tomaža. Ob vznožju slikovite lepote tega hriba se trška naseljenost razširi v južno ravnino proti Arclinu in Ljubečni, kjer na začetku stoji župnijska cerkev sv. Jerneja. Proti severu Vojnik omejuje naselje Višnja vas, sotočje potokov Tesnice in Hudinje ter križišče cest Celje—Maribor in Celje—Vitanje, Celje—Dobrna, Celje—Velenje. Ob sotočju obeh potokov in križišču cest stoji kot mogočni stražar graščina Tabor. Območje vojniške župnije se proti jugu globoko zajeda v predmestja Celja tako, da ta pred-

mestja še danes pokopavajo svoje umrle na pokopališču v Vojniku. Zadnje čase so si del teh območij razdelile nove župnije v Leskovcu in pri sv. Duhu. Župnija Vojnik pa še vedno spada pod dekanijo Nova Cerkev, ki pa je z župnijo Frankolovo in Črešnjice del občine Vojnik.

Kolšek in Koželj

Ob prebiranju zbornika *Vojniški svet v utripu časa*, ki je bil izdan ob 100-letnici vojniške župnijske cerkve leta 1997, me je presenetil manjkajoči utrip, ki zija nad prikritimi grobišči, posebno zaradi tega, ker je bil župan pripadnik krščanskih demokratov, ob vnovični izvolitvi pa SLS. Začudilo me je pred-

vsem zaradi tega, ker manjkajo podatki o grobiščih pobitih vojniških in celjskih občanov ter hrvaških beguncev, ki jih je zbrala celjska komisija Demosa v času, ko je Vojnik še spadal pod občino Celje in je celjski odlok o zavarovanju grobišč veljal tudi za to območje. Začudilo me je predvsem zaradi tega, ker sem članu uredniškega odbora tega zbornika, opatu in prelatu Frideriku Kolšku, že pred leti osebno kot predsednik Demosove komisije dal vso napisano pričevalsko dokumentacijo o teh grobiščih s katastrskimi mapami in številkami, vrisanimi na zemljevid občine Celje. Opata je namreč zanimalo, kje je pokopan njegov oče, ki so ga vojniški terenci po koncu vojne

skupaj z nekaterimi Vojničani ubili kot nemškega orožnika. To dokumentacijo sem iskal v opatiji tudi po smrti g. opata, vendar so mi odgovorili, da ničesar niso našli.

Mene je v tej dokumentaciji zelo zanimal zapis, ki ga je naredil sam opat ob pričevanju g. Koželja iz Bukovžlaka, ki je v času delovanja taborišča Teharje imel v Bukovžlaku gostilno, kamor so zahajali taboriščni stražarji popivat in odkrivati stražarske tegobe, ki so privrele na dan samo po primerni količini popitega alkohola. Koželja sem kot živinozdravnik osebno poznal. Ko ni imel več gostilne, se je ukvarjal z živinorejo in furmanskimi konji. Vendar niti pri tem ni imel sreče. Zakaj niti pri tem? Razložil mi je, da so ga komunistične oblasti imele za kulaka in so mu zato vzele gostilniško obrt, ko pa se je posvetil živinoreji, mu je Cinkarna s svojimi plini zastrupljala živalsko krmo in hrano, ki jo je prideloval za ljudi. Sam sem skozi leta bil priča, da so njegove številne krave molznice s konji vred končale v zasilnem zakolu (kakor povsod na območju Teharij), ker jih noge zaradi s fluorjem (ki ga je Cinkarna uporabljala pri proizvodnji umetnih gnojil in ga spuščala v zrak) uničene kost-

ne strukture niso več držale. V času propadanja nekdanjega režima sva se večkrat srečala v mestu, kamor je s kolesom velikokrat odšel po opravkih. Nekoč mi je potožil, kakšne težave ima z občinsko oblastjo, ker je prodal zemljišče v Leskovcu za graditev cerkve, kjer nastaja nova župnija, ki se bo ločila od vojniške.

Z resnico v grob

Po letu 1990 in po tistem, ko sem imel pogovor s teharskim stražarjem Kamenskom, sem se odpravil še k njemu na dom (s Kamenskom sta bila skoraj soseda). Prisrčno sva se pozdravila in povprašala drug drugega po zdravju. Razložil sem mu, da nisem prišel k njemu kot živino-

zdravnik, saj živine že dolgo ni več imel, ampak sem ga prišel spraševat, kaj ve o teharskem taborišču. Po nekajminutnem živčnem premoru mi je razložil, da še ni čas za to, da bi kaj povedal, posebno pa ne o tem, kaj so se pogovarjali taboriščni stražarji v njegovi gostilni. Razočaran sem se na hitro poslovil in odšel. Čez tri leta sva se spet srečala v mestu, spet je bil s kolesom, čeprav je bil star že čez 90 let. Spet sva se povprašala po zdravju, jaz pa sem ga še vprašal, ali je že čas za Teharje. Odgovoril mi je: "Še ni, še ni. Veste, malim otrokom so (pogledal je okoli sebe in pokazal z roko na roko) rezali ude, da so ob njihovih krikih mučili mame. Šel bom k opatu in mu vse povedal."

Ob neki priložnosti mi je opat dejal, da je bil neko nedeljo Koželj pri njem v opatiji na pogovoru. Prosil sem ga, naj mi pove, kaj je rekel. "Nič veliko novega, česar še nismo vedeli. Pridite k meni, sem zapisal." Čez nekaj tednov je Koželj umrl. Takrat sem se spomnil, da sva bila z opatom dogovorjena, da pridem k njemu. Toda spet je minilo nekaj časa. Neko jutro mi je nekaj reklo, da moram iti k opatu. Ob deveti uri sem bil spodaj v župnijski pisarni in prosil za sprejem. Dejali so mi, da se mu je zdravje čez noč poslabšalo in naj pokličem popoldne. Tistega popoldneva pa ni bilo več, saj je opatova smrt prišla po božjih urnikih.

Listine, ki sem jih iskal pol leta po njegovi smrti, so nekatere arhivirane in shranjene po človeški presoji opatove poroke. Tako so mi dejali.

Pravica vedeti

Zakon o grobiščih, ki je bil sprejet junija 2003 (čeprav je vsebinsko invaliden, civilizacijsko pa terorističen), je vezan na zakon o popravni krivic, ki v 8. členu podeljuje pravico do groba in mrliskega lista (pravico do verodostojnega datuma in kraja smrti, ne sodniško ali upravno prikrojenega, kar so sodne ali upravne oblasti ter posamezni uradniki do zdaj delali, da bi časovno in dejansko zameglili delovanje revolucije). Ta pravica je neodtujljiva, vezana na ime in priimek žrtve in svojca, zagotovljena z našo ustavo. Na

podlagi te pravice, dodeljene s sklepom vladne komisije za izvajanje zakona o popravni krivic, lahko svojci, če vedo za grob, po svoji presoji napišejo vsebino na spomeniku. Če pa se svojci med seboj dogovorijo, velja to tudi za skupinski grob. Pravice, ki jim je bila avtomatično dodeljena na podlagi 8. člena zakona o popravni krivic, jim zakon o vojnih grobiščih ne more odvzeti,

Pravico vedeti, kaj se je v polpreteklem času dogajalo na območju sedanje občine Vojnik in nekdanje, zdaj pomanjšane župnije, imajo tudi zdaj živeči občani in verniki.

Komisija za raziskavo medvojnih in povojnih pobojev, ki so jo ustanovile takratne politične stranke, združene v Demosu, je dala v časopisje oglas o svojem obstoju s prošnjo, naj ljudje na njen naslov javljajo, kaj vedo o grobiščih in o pobojih. Tako so z območja Vojnika prišla tri anonimna sporočila. V enem je pisalo, kar je veljalo verjetno tudi za drugi dve, da se poročevalka ne bo podpisala, ker jo je še vedno strah. Sporočila so prinašala samo lokacijo grobišč, domnevno število pobitih, od kod naj bi bile žrtve in kdo naj bi bili storilci ter sodelavci pri pobojih.

Tri sporočila

V enem sporočilu piše, da je bila pri Naraksu v Bezovici po vojni pomožna milica, kamor so bile žrtve pripeljane, od tod pa so jih vodili na morišča. Eno grobišče je na travniku med Preložnikovimi (po domače pri Rihtarju) in Kramerskovimi v

Bezovici. Pri Preložnikih so si sponosili orodje, saj so si žrtve morale same kopati grob. Kaj več o tem pa bi vedeli povedati nekdanji partizani terenci, in sicer Franc Sitar, Ciril Naglič iz Ilovce, Jurij Korošec iz Ivence ter po domače Ključarjeva Ivanka iz Strmca (zdaj spet Nova Cerkev).

V drugem sporočilu piše, da je grob 13 Vojničanov v Ograjenškovi hosti, ki so jih pobili Kostanjskovi, in da eden še živi v Bovšah pri Vojniku. Če bi hoteli vedeti, kje je grob, naj se obrnemo na lastnika gozda Gustija Ograjenška, Gradišče pri Vojniku.

Tretje sporočilo opisuje lokacijo groba Vojničanov v Tudrežu; grob je označen s križem iz vej in rdečim trakom. Na to sporočilo sem se takoj odzval in grob tudi našel. Zraven križa in traku sem našel tudi ostanek sveče. Ko pa sem čez nekaj dni tja peljal član komisije, me je neprijetno presenetilo, saj je nekdo, ki je očitno vedel za grob, vse pospravil, zlomljeni križ pa odvrnil daleč proč. Pomožna milica še vedno deluje, sem si mislil.

Umori revolucije

S člani komisije smo se napotili v Bezovico, kjer smo pri Preložnikovih in Kramerskovih izvedeli, da je partizanska pomožna milica žrtve pripeljala do križa pri Preložnikovih. Tu so žrtve kleče prosile, naj jih pustijo pri življenju, medtem ko so morilci čakali na orodje za izkop jam. Odpejlali so jih naprej v dolinico, ki je malo odmaknjena od ceste. Tukaj so si žrtve morale same izkopati jame. Eden od njih si jo je kopal malo vstran pro-

ti gozdnemu robu in je hotel med kopanjem pobegniti, vendar so ga že po nekaj metrih ustrelili, saj ga je terenec na konju takoj dohitel, nato pa so vse skupaj zakopali. Pobite žrtve so bili mož in žena Šaupel, gostilničarja iz Dobrne (lastnika hiš v središču Dobrne, zdaj trgovina Merx), oba že stara, grofica Netta Galle, lastnica graščine Lemberg, stara 76 let, Mastnak in njegova žena, lastnika mesarije iz Dobrne, in čevljar Lončar iz Šenturja; ta je imel zelo lepo obleko, tako da jo je njegov ubijalec nosil kasneje pri svoji poroki. Prav tako je v Gradišču grob štirih ali petih žrtev, med njimi Vizjak in njegova žena, ki je bila Azmanova iz Vojnika. V Bovšah, v Svetičevem gozdu pod Pecajem, so krvočno ubili Adolfa Zottla, trafikanta iz Vojnika. Posebno so se izkazale partizanke, ki so mu najprej odrezale splovilo. Pokopan je bil zelo površno, tako da so posmrtni ostanke raznosile lisice. Na Gradišču pa so ujetemu nemškemu vojaku odrezali glavo.

V grobišču Tudrež, kjer je anonimno sporočilo govorilo o 13 žrtvah in kjer je neznanec odstranil križ iz vej, pa je po poizvedbah Huberta Kolška, sina ubitega Kolška, pokopanih 28 do 30 žrtev. Med njimi g. Kolšek, oče treh fantov in ene deklice. Ponj je na dom v Vojniku prišel Rudi Blazinšek iz Kojskega. Kaj več o poboji teh žrtev bi vedeli povedati Kozlovšekovi iz Bovš. Eden od sinov ubitega Kolška, Friderik, je postal opat in prelat.

Pričevalci dogodkov vzhodnega dela vojniške župnije, proti Dramljam, se spominjajo tudi početja partizanov iz Razgora, kjer je bilo na domačiji Ivana Šmajdeka "obsojenih", v okolici pa pobitih in zakopanih 74 žrtev. Imena tistih, ki bi kaj vedeli o teh dogodkih, se ponavljajo. Pregled grobov na tem območju pobitih žrtev je pod pretvezo, da nabira gobe, še v 80. letih redno opravljal kriminalist s celjske postaje milice Alojz Černe. Medvojna in povojna evidenca teh revolucionarnih zločinov je ostala verjetno globoko zakopana v arhivih partizanske revolucije, sedanjega notranjega ministrstva in Sove.

Konec prihodnjic
Janez Črnej

Foto: Ivo Zajdel

Parkirišče ob vojniškem pokopališču. Tudi pod njim je grobišče.